

Szept. 23. Előadás

Szeretettel köszöntöm a hallgatóságot, a textiles szakma elkötelkezett híveit. Backhausen úr **irigylésre méltó fejlődésről és fejlesztésről** beszélt, amivel itthon persze nem tudunk versenyezni. Mégis úgy gondolom, megér néhány gondolatot az az **üzletpolitika**, amit a hozzánk hasonló nagyságú Ausztria és benne **Bachhausen úr** cége képvisel.

A **100 éves Bécsi szecessziós** kollekciónak újraélesztése kitűnő példa arra, hogyan lehet a múlt értékeit újraírni. Nyilvánvaló, hogy sem a magyar biedermeier, sem a magyar szecesszió vagy art deko textiltermékeit nem fogja rajtunk kívül egyetlen gyártó sem felújítani. Egyetlen ország gyártóitól sem várható el, hogy más **nemzetek szellemi kincseit óvja és fejlessze**, ha ezt az adott ország nem teszi meg.

Magyarország már a gótika óta, azaz mintegy **1000 éve** mindig is a kelet-nyugati és az észak-déli tengely **közepén állt**, átvéve a minden irányból jövő hatásokat. Ezeket a formai hatásokat átszűrte, saját színvilágába helyezte és létrejött egy **hamisítatlan magyar íz**. A történelem könyvek állításával ellentétben, a román, a gótika vagy a reneszánsz nem a pénzhiány miatt egyszerűsödött le hazánkban, hanem a magyar **mentalitás és tárgyyszerű ízlésvilág** miatt. Nemcsak a **népművészet** olvasztotta magába a környező hatásokat, de az **arisztokrácia** és a **18. századtól a polgárság** lakásdíszítő művészete sőt öltözéke is.

A **lakástextília igazi ősi magyar termék** volt. Már a **jurta** belsejében is szőnyegek védtek a hideg ellen. Mind a későbbi paloták, mind pedig a polgári lakások értékálló szőnyegekkel voltak berendezve. A **150 éves török hódoltság** is kedvezett a szőnyegek elterjedésének. A Magyar Iparművészeti Múzeum ma is jelentős oszmán **szőnyeggyűjteménnyel** rendelkezik.

A magyaros öltözékről pedig csak annyit, hogy a **zsinóros viseletek** mellett a **combközépig érő** férfikabátok: pl. az **attila**, vagy a **kaftán** is a magyarok közvetítésével került be az európai divatba. Nem kisebb nagyság, mint **Petőfi Sándor** is szerkesztette a **Pesti divatlapot**, mivel az olvasott volt abban az időben és így biztosan eljutottak gondolatai az olvasókhoz.

Maga a **lakástextília** létrehozása **1945-ig a paraszti porták** természetes velejárója volt. Nemcsak **termelték a lent** és a **kendert**, de fel is dolgozták, lepedőket, abroszokat, törülközőket készítettek a keskeny nyüstös gépeken. A szélesebb darabokat középen **sormintával összehorgolták**, a konyhai törülközőket és törülközőket aszúrozták vagy a szélét behorgolták. A **kelengye hímzése**, monogramozása pedig még az úri házakban is sajátkezűleg történt. Készültek **száda** függönyök éppúgy, mint **torontáli szőnyegek** vagy akár **rongyszőnyegek** is mindennél az országban.

Az iparosítás és a városiasítás megszüntette a paraszti lét önellátását, a gyárak termékei pedig bevonultak a népi és úri textiliák helyére. Az iparosítás persze minőségi váltást és a választék bővülését is hozta. Így átmenetileg szükségtelenné vált nagymama durva lepedője vagy hímzett vendégváró faliképe.

1945 óta már a **harmadik nemzedék** nő fel anélkül, hogy ezt az „**ántivilágot**“ közelebbről vagy akár élményszerűen ismerné. **Svájci hegyi falvakban** vagy a **görög szigeteken** találkoznak a horgolt és hímzett szuvenírekkel, a matyó- vagy kalocsai hímzést is csak hírből ismerik. **Külföldön csodálkoznak arra**, ami nekünk magunknak is a sajátunk lehetne, ha ápolnánk értékeinket és átadnánk az egymást követő nemzedékeknek.

Tévedés ne essék, nem az **intelligens szövetek** ellen szólok. Backhausen úrék **returnety kollekciója** is figyelemre méltó és az előbbieken hallott **smart textil** fejlesztés is a 21. század terméke. Csakhogy amíg a kéz mindig kéznél van, addig a modern fejlesztésekhez gépekre, vegyiparra, laboratóriumokra van szükség. Mindez pedig a textilipar leépülésével eltűnt hazánkban. Ezért bizonyos dolgokat újra kell kezdenünk, a **fejlesztéseket pedig nemzetközi teamekben** más európai országokkal együtt kell csinálni.

Ha nem a **történeti hagyományokból** indulunk ki, nincs mihez kapcsolni a fejlesztéseket. A textilipar még megmaradt vállalkozásainak is egyik nagy problémája, hogy az átlag magyar ember nem rendelkezik a **minőségi paraméterek** ismeretével, ezért nehéz számára bármilyen minőségi és **drága terméket eladni**. A lakástextilek piacán jól látható, hogy az **olcsó raktárkészletek és a second hand boltok** termékeivel versenyeznek a minőségi lakástextilek importőrei, ahol az árversenyben rendre alulmaradnak, miközben a minőségi különbséget a nagyközönség nem is észleli.

Ugyanakkor mind a second hand üzletek kínálata, mind az importőrök **lakástextilkínálata - más kultúrákban gyökerezik** (kedvelt az olasz, angol, német) esetleg a globális piacon található legújabb trendek követői. Mivel a hazai ízlés gyenge lábakon áll, ezért bármilyen terméket megvesznek, ha ez valamiért előnyösnek tűnik. A korábbi magyar terméket – ami valljuk be mára már megkopott, hiszen legalább 15-20 éves és minősége esetleg már akkor sem volt magas, - minden szívfájdalom nélkül lecseréljük egy tőlünk **idegen ázsiai vagy európai termékre**, ha az valamiért tetszik nekünk.

Bakhausen úrék tevékenységét tekintve számomra az a legirigylésre méltóbb, hogy 160 éve vannak az osztrák piacon. Ez alatt az idő alatt voltak **udvari szállítók** és ma már termékeik jelentős részét exportálják, így **jelen vannak a globális világpiacon is**. Tevékenységük nemcsak számos embernek ad és adott munkát az elmúlt évtizedekben, hanem nevük összeforrt egy **megbízható minőséggel** és az **osztrák nemzeti tudattal** is. Egyszerre több stílussal és ízlésvilággal vannak jelen, de mindegyik **minőséget képvisel**.

Ausztériában a globális kihívásokra már több, mint egy évtizede a **specializálódás** volt a válasz. Ismerek olyan függönygyártót, aki korábban még török vendégmunkásokat is alkalmazott és több, mint **150 alkalmazottal** dolgozott, előállítva a hagyományos csipkefüggönnyt. Az idők változására úgy reagált, hogy felszámolta a mamut üzemet, szétszedte, **kisebb egységekbe** a termelési folyamatot és kitalálta a **hímzett technológiához** illő új terméket, melynek alapja a láthatatlan hordozó szövet, amely a gyártás során eltűnik.

Így egy teljesen **új termékskálát** alakított ki a meglévő technológiákra és kialakított egy az adott időszak **nemzetközi trendjeihez** passzoló termékskálát.

Ausztria abban is hasonlít ránk, hogy **lakossága 10 millió** fő alatt van, termékeiket (nemcsak a textiliát) **elsősorban otthon értékesíti, hazai és külföldi vevők** számára. A **turizmus** más hosszú ideje húzó ágazat. Nyilván a nyelvi lehetőségek miatt is fontos a **felsőoktatás**, ahova sok külföldi diák is jár és éppen ezért a legnagyobb egyetemeken az oktatás angolul is folyik. Ezzel alkalmazkodtak ahhoz a trendhez, hogy a világnyelv az angol lett, a német pedig a spanyol után a harmadik helyre szorult vissza. A **külföldi diákok** nagy létszáma indokolja a **tandíj és felvételi vitát** is, ami folyamatosan jelen van Ausztriában.

Ami a történeti hagyományokat illeti, jól megfér Ausztriában a **népies, alpesi lét** mellett a **városi polgári hagyomány**. A Backhausen kollekciónak néhány évvel ezelőtt éppen a népies hagyományokat karolta fel, újította meg kissé polgárabb, emészthetőbb, **21. századi formában**. Ezzel bővítették a vevőréteget, elérve a városi lakosságot is.

Ez is követendő példa számunkra, hiszen ma nemigen tudunk a modern, sokszor **minimalista** vagy **skandináv** stílusú lakásunkba **matyóhímzést** vagy **halasi csipkét** illeszteni. Mindenhogyan kilóg a környezetből, idegennek érezzük. Pedig a sok külföldi portéka mellett lenne igény a haladó magyar hagyományokra is.

Mind a népművészet, mind az arisztokrata és polgári textilművészet megrekedt egy bizonyos ponton Magyarországon. Ha a **Textil triennálék** vagy a **végzős textiles diploma munkákat** nézzük, jól látható, hogy már több mint egy évtizede ez az **alkalmazott művészet** átváltott hazánkban **képzőművészetbe**. Mind az **installációk**, mind a **mini textilek**, mind a szokásos faliképek **elszakadtak a funkcionalizmustól**, a **gyártók és művészek párbeszédének hiánya** miatt.

Nyilvánvaló, hogy a **gyártók eladható, sokszorosítható** terméket akarnak, miközben a **művészek egyedi**, csak rájuk jellemző alkotásokat hoznak létre. Mentségükre legyen mondva, hogy ezt tudják megvalósítani és kivitelezni.

Ha ebből a szempontból vizsgáljuk a Backhausen gyár fejlesztéseit, itt is megtaláljuk a választ. 100 évvel a Wiener Werkstaette művészei után tavaly létrejött 6 művész új igazi művészi kollekcója, melyet egy bécsi múzeum, a Belvedere is támogatott. A **6 kortárművész festő, grafikus, képzőművész és nem textiltervező**, látásmódjuk egyéni: Gilbert Brettbauer, Peter Kogler, Florian Pumhösl, Gerwald Rockenschaub, Lisa Ruyter, Esther Stocker. Valamennyi művész életútjában közös pont Bécs, itt mind a 6 művész tanult vagy az alkalmazott művészetek egyetemén vagy a Képzőművészeti Egyetemen. Így módon **közös osztrák a kulturális szocializációjuk**, bárhol is élnek ma a világban. A művek sikerének kulcsa pedig nem más, mint a **kettős alkotói folyamat**:

A művészek szabadon **papíron foglalmazták meg témáikat**. A művek egyedi művészeti alkotások, számítógéppel vagy kézzel megfestve, az adott téma íze, a **tervező művészi vénája nyomán**. Ezt követően pedig a papír alapú tervek átmentek egy **mérnöki technológiai folyamaton**. A mérnökök is alkottak, megalkották a

kötésmintákat, a szálak minőségét és az előállítás formáit. A művész-mérnök páros egyenrangú alkotó ebben a folyamatban.

Magyarországon, amióta a textillel foglalkozom, úgy 14 éves korom óta, **ezt a párost egyenrangúnak sohasem láttam**. A művészek nem akaratak beülni fehér köpenyben egy szigorú gyári rendbe, a technológusok pedig sokszor lemásoltak valamit lülföldről vagy a konkurenciától és **maguk akartak a művészi alkotó helyébe is lépni**.

Ez a **probléma sokkal régebbi**, mint a textilipar eltűnése hazánkból. Ha a fejlesztésekre gondolunk, akkor látható, hogy a **művészi kreativitás valószínűleg kellő mértékben jelen van**, a **mérnöki lehetőségek azonban nem**. A hiányzó laboratóriumok és a hiányzó gyártó háttér nem kedvez a kísérletezésnek és a fejlesztéseknek ugyanakkor, ha nem kooperálunk a külföldi műhelyekkel, akkor a tanítás is leépül és nem lesznek a jövőben jó textilmérnökeink.

A Backhausen példát látva, pedig a **két potenciál közös erőfeszítései** hozzák meg a kellő eredményt.

A külföldi műhelyekkel egyre **nehezebb az együttműködés**, mivel a fejlesztés a gyártóknál van, egyedi termékeiket, egyedi technológiával kísérletezik ki és ez bizony ez **üzleti titkot képez**, hiszen éppen a textil szakma szenved legjobban az **ázsiai plágiumtól**.

A kerámiagyárak már bevezették, hogy **saját fejlesztésükben** alkalmazott **tervezők és mérnökök** vannak. A **designerek** nem nagynevű szabadúszó művészek, hanem csak az **adott gyár számára tervező kollégák**. Így a technológiai újítások zárt körben maradnak, a fejlesztések egymásra épülnek. Mindez persze nagyon **sok idő, energia és pénzráfordítás**, a mi kisebb léptékű fejlesztéseinket jóval meghaladja.

Mégis az **összefogásban látom az erőt és az utat**. Ebben az első lépés a **nyelvtudás**, mint eszköz megszerzése. **Közös workshopok** teszik lehetővé a **különböző kultúrák** találkozását, amibe nekünk a saját **magyar kultúránk sajátosságaival** kell részt vennünk. Ugyanakkor a kézi művesség hagyományait át kell örökítenünk a mai gyerekek számára, mivel ez az út vezet ahhoz, hogy értő közönség vásárolja a mind jobb minőségű textil termékeket.

Köszönöm a megtisztelő figyelmet és várom kérdéseiket az elhangzottakhoz!

Budapest, 2010. augusztus 25.

Dr. Szalay Ágota
dipl. designer